

Periodisk evaluering av profesjonsprogrammet i psykologi

Evalueringskomiteen har bestått av

Professor Magne Arve Flaten, NTNU
Ida Kopperstad, studentrepresentant
Mette Bengtson, BUF-etat
Andreas Høstmælingen, Norsk psykologforening
Cecilie Skule, Diakonhjemmet sykehus
Åste Herheim, Helsedirektoratet/Drammen kommune

Prodekan for studier og utdanning ved Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Eli Ottesen, har vært komiteens administrator.

Komiteén bes om å gi en samlet vurdering av om programmets læringsmål er oppnådd, om de er godt formulert og om de er hensiktsmessige. Videre skal komiteén foreslå tiltak som kan utvikle og forbedre studieprogrammet og gi anbefaling til fakultetet om studieprogrammet bør videreføres, endres eller legges ned. Rapporten har følgende struktur:

1. En innledning som munner ut i oppsummering av de viktigste anbefalingene
2. En overordnet vurdering av programmet i lys av sentrale føringer med betydning for psykologprofesjonen
3. Kunnskapsgrunnlaget: Innhold og innretning
4. Vurdering av profesjonsprogrammet i lys av oppgaver i spesialisthelsetjenesten
5. Forholdet mellom grunnforskning og klinisk undervisning i profesjonsprogrammet
6. Overlapp mellom emner
7. Programmets læringsmål og sammensetning av emnegrupper
8. Gjennomføring – undervisning og læring; eksamen og vurderingsformer
9. Konklusjon

1 Innledning

I tråd med SV-fakultetets strategiske plan skal fakultetets studieprogram

- bidra til å utdanne kandidater som kan løse avanserte oppgaver innenfor et vidt spekter av arbeidsoppgaver
- bidra til å utdanne kandidater som er attraktive for arbeidsmarkedet
- bidra til å utdanne kandidater som har tilfredsstillende muligheter for videre studier

Gjennom profesjonsstudiet skal studentene oppnå kompetanse som kvalifiserer for autorisasjon som psykolog. Det overordnede målet er at studentene skal utvikle en bred kompetanse innfor det psykologiske fagområdet. Studieløpstabellen gjenspeiler dette ved at det tilbys undervisning i en rekke basalemner og kliniske emner. I tillegg kommer metodiske emner som både skal gi

kompetanse til å gjennomføre forskningsoppgaver og kvalifiserer for opptak til doktorgradsprogram.

Instituttet har levert en omfattende egevaluering som gir en svært god beskrivelse av profesjonsprogrammet i psykologi. Den eksterne evalueringskomiteen slutter seg i hovedsak til egevalueringens konklusjon om at profesjonsprogrammet i psykologi har høy kvalitet med hensyn til mål, struktur, pedagogiske virkemidler og samfunns- og arbeidslivsrelevans. Vi merker oss også at det er gjennomgående er høy studenttilfredshet, jfr. Studiebarometeret.

Komiteen vil peke på følgende **overordnede** problemstillinger/områder for forbedring:

- 1) Vi anbefaler at man i større grad utnytter mulighetene en seksårig integrert profesjonsutdanning gir for integrasjon av grunnleggende og anvendte emner gjennom studieløpet.
- 2) Vi ber fakultetet vurdere om profesjonsstudiet i tilstrekkelig grad forbereder studentene på de arbeidsoppgaver som myndighetene forventer at psykologer skal ivareta knyttet til folkehelsearbeid og ulike former for systemarbeid. Et aktuelt tiltak kan være å styrke både folkehelse teori og samfunnspsykologisk teori og perspektiver i eksisterende emner.
- 3) Komiteen ber instituttet vurdere om det fremmer målsettingen om å utdanne kandidater med bred kompetanse innen det psykologiske fagområdet når studentene må velge mellom klinikker som følger ulike teoretiske skoler og modeller. Et mål for profesjonsutdanningen bør være å gi innsikt i ulike skoleretninger og søke å forklare hvordan disse har ulike og virksomme tilnærminger til å løse de samme problemene. Slik kan man bidra til at studentene oppnår en solid generalistkompetanse som gir forutsetninger for senere spesialisering.

I det følgende begrunnes disse vurderingene nærmere i lys av temaene som er skissert over.

2 Sentrale føringer med betydning for psykologprofesjonen

En profesjonsutdanning må både tilfredsstillende faglige hensyn og være rettet mot de oppgavene profesjonen forventes å ivareta. Det innebærer at man må finne en god balanse mellom rent faglige hensyn og de arbeidsoppgaver som myndighetene forventer at psykologer skal ivareta. Flere stortingsmeldinger angir mål og retning for å styrke det helhetlige og tverrfaglige kommunale arbeidet innen psykisk helse og rus, samt vold- og traumefeltet. I alle meldingene omtales økt rekruttering av psykologer i de kommunale helse- og omsorgstjenestene som virkemiddel, og de kommunale psykologene forventes å arbeide system- og samfunnsrettet i tillegg til helsefremmende og forebyggende. Med andre ord, helsemyndighetenes føringer viser at forebygging og folkehelsearbeid nå inngår i psykologers arbeidsområder. Psykologisk institutts eget forebyggingsutvalg konkluderer i en rapport fra 2016 at noen forebyggingstemaer er integrert i flere av de nåværende emnene, men at studentene ved slutten av studiet opplever liten kompetanse på feltet. Rapporten konkluderer også med at det mangler en overordnet plan for samordning av den forebyggende undervisningen. Samfunnspsykologisk teori og prinsipper

kan i tillegg til folkehelse teori gi psykologer et godt grunnlag for å gå inn i det system- og samfunnsrettede arbeidet (inklusive forebygging og helsefremming).

Komiteen anbefaler at tiltakene som er foreslått av instituttets forebyggingsutvalg vurderes. I tillegg blir det viktig å trekke på kunnskap fra det tverrfaglige/ fagfeltet folkehelsearbeid¹ er, samt å introdusere muligheter som ligger i psykologenes bidrag inn i ulike former for systemarbeid. På denne måten kan psykologene rustes til slikt samarbeid når de skal arbeide i kommunene og i skolesektoren. En styrking av samfunnspsykologisk teori og perspektiver i de eksisterende emnene bør også vurderes da dette tydeliggjør psykologiens mulige bidrag på disse områdene. Dersom det besluttes å imøtekomme forebyggingsutvalgets forslag kan arbeidet med fordel drøftes i en referansegruppe der det også er kompetanse på samfunnspsykologi og tverrsektorielt folkehelsearbeid.

3 Kunnskapsgrunnlaget: Innhold og innretning

I profesjonsstudiet i psykologi utgjør basalfagene 1,5 år (90 studiepoeng), mens ett år (60 studiepoeng) omhandler vitenskapsfilosofi, forskningsmetode og selvstendig vitenskapelig arbeid. Disse temaene kan sies å utgjøre psykologers kunnskapsbase. Profesjoners kunnskapsbase er ofte heterogen i den forstand at den er satt sammen av elementer fra forskjellige vitenskapelige disipliner og kunnskapsfelt, og fragmentert i den forstand at elementene ikke utgjør en sammenhengende teoretisk helhet. Dette har også vært tilfellet med psykologi. Som vitenskap har faget vokst ut av en rekke ulike vitenskapsteoretiske tradisjoner med et vidt spekter av temaområder og tilhørende forskningstradisjoner.

I Norge er psykologers arbeidsoppgaver sterkt knyttet til kliniske og individrettede tjenester – kanskje klart tydeliggjort i forarbeidene til helsepersonelloven (1999). Med unntak av spørsmål om medisiner og somatiske spørsmål skilles det ikke lenger mellom psykologer og leger når det gjelder kompetansekrav for å kvalitetssikre utredning og behandling av psykiske lidelser i psykisk helsevern. Psykologer har med andre ord et tydelig samfunnsoppdrag knyttet til autorisasjon som helsepersonell og må være i stand til å yte utredning og behandling. Basalfagene gir et grunnlag for å forstå og forholde seg til psykiske problemer og lidelser. Profesjonsstudiets fokus på klinisk teori og ferdighetsopplæring og praksis imøtegår langt på vei behovet for trening i å anvende kunnskap for å løse slike problemer.

Komiteen ber instituttet vurdere om det fremmer målsettingen om å utdanne kandidater med bred kompetanse innen det psykologiske fagområdet når studentene må velge mellom klinikker som følger ulike teoretiske skoler og modeller. Det kan være uhensiktsmessig å trene studenter i en av disse og låse dem til en av mange teoretisk-ideologiske skoleretninger. Snarere bør et mål for profesjonsutdanningen være å gi innsikt i ulike skoleretninger og søke å forklare og vise

¹ Folkehelsearbeid her forstått ihht definisjonen i folkehelse loven, dvs samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, eller som beskytter mot helsetrusler, samt arbeid for en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen.

hvordan disse har ulike og virksomme tilnæringer til å løse de samme problemene. Dette bør kunne bidra til en solid generalistkompetanse som gir forutsetninger for senere spesialisering.

Mange av psykologenes arbeidsoppgaver innebærer at man skal kunne tilby individrettet hjelp med psykologiske problemer gjennom forebygging, utredning og behandling. Imidlertid ser vi også at psykologer i økende grad forventes å kunne løse oppgaver på gruppenivå som system- og samfunnsrettet arbeid og helsefremmende arbeid på gruppenivå. Med tanke på den kunnskapen basalfagene gir om forutsetninger for menneskers fungering og utvikling får psykologer en del kunnskapsmessige forutsetninger for å møte disse oppgavene, samtidig etterlyser studentene selv mer vektlegging av disse temaene. Et spørsmål er om studentene i mindre grad får nødvendig ferdighetstrening i anvendt bruk av denne kunnskapsbasen.

Komiteen anbefaler at profesjonsutdanningen med utgangspunkt i basalfagene i større grad bidrar til å trene psykologer til å bli generalister langs to spor:

- 1) Individrettede tjenester med utgangspunkt i en bred forståelse av hvordan ulike skoleretninger på ulikt vis bidrar til å løse menneskers problemer, og
- 2) Hvordan psykologisk kunnskap kan bidra i inn i mange ulike typer arbeid for å påvirke forhold som har betydning for menneskers funksjon, helse og trivsel. Dette inkluderer helsefremmende og forebyggende arbeid, men også tjenesteutvikling, systemarbeid og konsultasjon.

4 Utdanning for oppgaver i spesialisthelsetjenesten

Profesjonsstudiet synes å ivareta grunnleggende kompetanseområder i spesialisthelsetjenesten som utredning, diagnostisering og behandling. Gode relasjonelle ferdigheter og kunnskap om forhold som ivaretar pasientens autonomi, kunnskap om utredning og behandling av samtidige tilstander og valg av virksomme faktorer ved terapi er viktige elementer ved dette.

Spesialisthelsetjenestens oppgaver preges i stor grad av kortere utrednings- og behandlingsforløp som krever en forståelse for prioriteringer av pasienter, også på systemnivå. For å kunne prioritere i pasientarbeidet, og samtidig ivareta pasientenes rettigheter, er kjennskap til spesialisthelsetjenestens oppgaver, regelverk og til faglige retningslinjer for sentrale diagnoser og tilstander svært viktig.

Komiteen anbefaler at instituttet vurderer om kunnskap om lovverk og praktisk håndtering av lovverket bør flyttes til før første praksisperiode.

5 Forholdet mellom grunnforskning og klinisk undervisning

Studenter har i mange år meldt at det er for liten sammenheng mellom grunnforskningsemner og emner av klinisk eller anvendt karakter. NTNU har utviklet emner som binder sammen grunnforskning og den kliniske undervisningen. Måten dette gjøres på er ved bl.a. å vise hvordan vitenskapelige metoder kan brukes klinisk, eller hvordan grunnleggende prinsipper kan brukes til

å forstå psykisk uhelse. Studentene trenes i ulike ferdigheter. Eksempler på slike emner finnes på <http://www.ntnu.no/studier/cpsy6/studiets-oppbygging>. I profesjonsstudiet ved UiO finnes ett slikt emne, i anvendt sosialpsykologi. Dersom det ryddes plass i profesjonsstudiet gjennom å luke bort overlapp (se nedenfor), kan det åpne seg mulighet til å introdusere flere emner som danner bro mellom forskning og klinikk.

Det er en stor vektlegging av kognitivt nevrofag i studieplanen, totalt 45 studiepoeng. Emnet overlapper i relativt liten grad med det som tradisjonelt har vært kalt biologisk psykologi som også inkluderte emosjonelle og motivasjonelle prosesser. Emnet har et klart tyngdepunkt på kognitive prosesser. For å forsvare det store omfanget på 45 studiepoeng kan det vurderes å utvide emnet innholdsmessig til også å inkludere tema av motivasjonell og emosjonell art, f.eks. regulering av autonome nervesystem og psykofysiologi, psykoimmunologi, stress, sult og tørst, sex, samt grunnleggende emosjonelle prosesser. Disse temaene er viktige forskningstema og har betydning for klinisk psykologi. I studieplanen for emnene i kognitivt nevrofag finner man imidlertid ikke disse temaene. Det vil for eksempel være mulig å inkludere disse tema i et emne i anvendt og klinisk nevrofag.

I forlengelsen av det vurderer vi at ikke studieplanen fullt utnyttet muligheten som et seksårig studium gir, ved å introdusere kliniske og anvendte emner tidlig i studiet og således gi en studieprogresjon der forskningsemner gradvis fases ut, og kliniske og anvendte emner fases gradvis inn. Fordelen med den norske integrerte modellen, sammenliknet med en 3+2 modell, er at den tillater stor grad av integrasjon av grunnleggende og anvendte emner.

Komiteen anbefaler at instituttet vurderer om og hvordan studiet kan legge godt til rette for sammenbinding mellom grunnforskning og klinisk undervisning gjennom hele studieprogrammet.

6 Overlapp mellom emner

Slik studiet er lagt opp i dag synes det å være en del overlapp mellom emner. Spesielt fremstår emnene innføring i sosial- og personlighetspsykologi (PSYC1204) og personlighetspsykologi (PSYC4500) og emnene innføring i generell psykologi (PSYC1200) og utviklingspsykologi (PSYC3200) som uhensiktsmessig like. Noen av oppgavene som gis på eksamen er tilnærmet identiske. Til tross for at det forventes en dypere innsikt på høyere semestre bør man vurdere fordeler og ulemper ved å ha såpass like eksamener, og hva som eventuelt kunne ha blitt inkludert i studieløpet. Ved å gjøre en gjennomgang av emnene med henblikk på overlapp, kan det gi rom for temaer som studentene etterlyser, for eksempel spiseforstyrrelser, kulturell dialog/arbeid, arbeid med minoritetsgrupper, flyktninger, asylsøkere, (kjønns)identitet og seksualitet (s.32 i internrapporten). Disse temaene synes også hensiktsmessig å vektlegge i henhold til målsetningen om å utdanne fremtidens psykologer, i henhold til sosiokulturelle og demografiske endringer i samfunnet. I tillegg synes forebygging og kompetanse knyttet til myndighetenes satsing på psykologer i kommunene å være sentrale temaer som i større grad kan inkluderes i fagplanen.

Komiteen anbefaler at instituttet foretar en gjennomgang av emnene med spesielt fokus på eventuell overlapp. Det kan vurderes å utvide emnene i kognitiv nevrovitenskap til å inkludere motivasjonelle og emosjonelle prosesser.

7 Programmetts læringsmål og sammensetning av emnegrupper

Målene er organisert og formulert i tråd med nivå 7 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR). Et problem med NKR, som også gjenspeiler seg i programmets beskrivelser av læringsutbytte, er at de på programnivå kan bli generelle og litt «tannløse». Konkretiseringen kommer først til uttrykk i det profesjonelle skjønnet som anvendes når man skal gjøre konkrete vurderinger av kandidaters kompetanse. Det betyr at det kreves god samhandling mellom de ansatte for å gi et innhold til beskrivelsene, noe som kanskje er viktigere enn beskrivelsene i seg selv. På den andre siden er jo disse beskrivelsene også et signal til studentene om hva som forventes, og et grunnlag for vurdering.

Programmet har en balansert sammensetning av basalfag, metodiske emner, klinisk ferdighetstrening og praksis, i tillegg til et selvstendig vitenskapelig arbeid i form av en hovedoppgave. I internrapporten beskrives problemer med å skape sammenheng mellom emnegruppene, og hvordan programansvarlige har arbeidet for å styrke sammenhengen. Det synes som en nøkkel til et slikt arbeid nettopp ligger i samhandlingen mellom emneansvarlige, og i hvordan lærerne gjennom sin undervisning synliggjør slike sammenhenger.

Som nevnt over er det flere områder som synes å få større betydning for psykologers profesjonsutøvelse. Dette gjelder for eksempel kunnskap/ferdigheter til å kritisk vurdere og identifisere anvendelsesområder for ny kunnskap på fagfeltet, til innovasjon og faglig utviklingsarbeid og tverrfaglig samarbeid.

Komiteen anbefaler en vurdering av om det er tilstrekkelig god sammenheng mellom målformuleringene (som jevnt over er presise), undervisningens innretning og vurderingskriterier. Spesielt mener vi det er viktig å drøfte om emneplanens beskrivelser av ferdighets- og generelle kompetanser samsvarer med undervisnings- og vurderingspraksis.

8 Gjennomføring

Undervisning og læring

Det går fram av internrapporten at det er god balanse mellom ulike undervisningsformer, og at disse er tilpasset emnenes læringsmål. En hovedmodell er kombinasjon av forelesning og seminarundervisning. Dette kan være en god modell for å utvikle studentens forståelse, kritisk tenkning og evne til problematisering. Når man likevel opplever at studentene er reproduserende og strategiske i sin læringstilnærming, kan dette tyde på at undervisningen ikke i tilstrekkelig grad utnytter de mulighetene som en slik modell gir. Forelesninger kan være godt egnet til å gi oversikt og ikke minst å knytte fagstoff til ny og pågående forskning. Men det er også mulig å aktivisere studentene innenfor rammen av forelesningen. Videre er det en forutsetning at seminarundervisningen kobles mot forelesninger på en god måte. Ofte tilbys

seminarundervisning som bearbeidelse av fagstoffet som er formidlet i forelesninger. Man kan også tenke motsatt: at man løfter problemstillinger i seminarene som belyses ytterligere i forelesninger. Som nevnt over, er det også viktig at undervisning henger sammen med læringsmål og vurderingsformer. Dersom «fasitsvar» belønnes i arbeidet med arbeidskrav/til eksamen, er det rimelig at studentene prioriterer det.

Internkomitéen tar opp mangelfull integrering mellom basalfag og kliniske ferdigheter/praksis. Den eksterne komitéen er enig at dette er et forbedringsområde, jfr. over. En tydeligere kobling mellom undervisning i basalfag og kliniske problemstillinger psykologene vil møte i sitt arbeid vil sannsynligvis gjøre undervisningen mer relevant og kunnskapen mer integrert. Det anbefales at instituttet prioriterer dette som område i den videre utviklingen av profesjonsprogrammet.

Studentene tilbys også veiledning til egenutviklingsgrupper der en stor andel deltar regelmessig. Med tanke på frafall de første årene bør programmet vurdere om slike grupper kan etableres tidligere i studieløpet.

Eksamen og vurderingsformer

Innføring av bokstavkarakterer på noen emner kan ha ført til at studentene prioriterer disse emnene. Det er derfor viktig å ta hensyn til dette i kombinasjonen av emner hvert semester. For øvrig ser denne omleggingen ut til å fungere godt.

Det er utfordrende å formulere eksamensoppgaver som skal kontrollere at emnets læringsmål er oppnådd. De fleste emnene har et omfang som gjør det vanskelig å prøve studentenes samlede kompetanse. I noen emner blir bare deler av stoffet vurdert på eksamen, feks PSYC4500 Personlighetspsykologi. Dette kan føre til at utvalgte deler av emnet prioriteres.

Komiteen noterer seg at det er store forskjeller mellom eksamensoppgavene, fra rene kunnskapsspørsmål til oppgaver som legger opp til anvendelse av kunnskap på konkrete problemstillinger fra praksis. Etter komiteens vurdering er ikke alltid den faglige logikken som ligger til grunn innlysende (sett i lys av emnenes faglige innhold og læringsmål).

Komiteen anbefaler en gjennomgang av eksamensformer og oppgaver med henblikk på å beholde variasjon, men i større grad fange opp bredden i læringsmålene.

Hovedoppgaven

Internrapporten peker på en rekke utfordringen knyttet til hovedoppgaven PSYCH6100. Retningslinjer og krav er godt redegjort for på instituttets nettsider. En utfordring (spesielt for de empiriske oppgavene) er at kravene er beskrevet generelt og på en måte som gir liten veiledning med hensyn til omfang og nivå (bortsett fra sidetall). Dette stiller store krav til veiledere som må hjelpe studentene å avgrense sine undersøkelser på en måte som ikke senker det faglige nivået, men som likevel gjør det gjennomførbart for studentene på den tiden som er til rådighet.

Metodeundervisning er lagt ganske tidlig (2., 3. 5. og 6 semester). Siden studentene etterspør veiledning i metode, bør dette kanskje videreføres i senere semestre, nærmere starten på arbeidet med hovedoppgaven.

Det vises også til at veiledning er svært ressurskrevende. Det kan være mulig å organisere veiledning på andre måter enn en-til-en, for eksempel gjennom seminargrupper der felles problemstillinger tas opp, og der studentene gir kommentarer til hverandre.

Komiteen anbefaler at fakultetet drøfter hvilke krav som bør stilles til en oppgave på 30 stp, og hvordan man kan hjelpe studentene til å tilpasse omfanget på måter som ikke går på bekostning av det faglige nivået.

Avslutningsvis vil vi kort kommentere ytterligere to områder:

Internasjonalisering beskrives i internrapporten som et problemområde. I likhet med mange andre profesjonsrettede studieprogram kan det være et problem å gi mulighet for studentutveksling når man samtidig skal ivareta de faglige kravene for kvalifisering til yrket i Norge. Utfordringen er gjerne å finne program ved andre universitet som er «like nok» til å kunne innarbeides i studentenes studieplan. Internvurderingen peker på at en tilrettelegging for 30 stp valgbare emner vil kunne være en løsning. Det er imidlertid en forutsetning at en modell med flere valgmuligheter ikke reduserer kvaliteten på utdanningen som helhet, eller skaper tvil hos arbeidsgivere eller andre om hva slags kompetanse psykologer har. Psykologutdanningen må ivareta den statusen psykologutdanningen har i dag, og heller ikke gå på bekostning av generalistmodellen.

Læringsmiljøet synes å være godt både faglig og sosialt. Vi støtter forslaget om å innføre en mentorordning/etablere en kullkontakt (jf. internrapporten s. 17). Vi ber også fakultetet vurdere om rutinene for skikkethetsvurdering underveis i studiet fungerer tilfredsstillende/er godt kjent blant studenter og ansatte, og om det er mulig å etablere en lavterskel-mulighet til å melde bekymring om studenter som kan trenge ekstra oppfølging i studiet.

Når det gjelder skjev kjønnsfordeling blant studentene, mener komiteen instituttet har satt i verk gode tiltak som bør fortsette.

Konklusjon

Samlet sett er komiteens vurdering er at profesjonsprogrammet gir en god utdanning som kvalifiserer studentene for arbeid som psykologer, og vi anbefaler derfor at programmet videreføres. Vi vil også berømme instituttet for det kontinuerlige kvalitetsarbeidet som gjøres og de tiltakene som allerede er iverksatt. Som vist over, ser komiteen at det kan være behov for forbedring på noen områder. Vi håper vår vurdering kan bidra til å gi retning i det framtidige kvalitetsarbeidet.